

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

פרשת אמור, ג' אייר תשע"ד

"כלים שבורים"

כשאנו קוראים את תחילתה של פרשת השבוע 'אמור', אנו ניצבים בפני אתגר קשה, שכן הפרשה מציגה במפורש תמונה של אפליה ממשית, ומדירה בעלי נכויות מעבודת המקדש. התורה אומרת שכל איש מזרע אהרן "אשר יהיה בו מום - לא יקרב להקריב לחם אלוהיו" (ויקרא, כא, יז). הפרשה ממשיכה ומפרטת מומים שונים, וקובעת שכהן בעל מום שיעבוד עבודה חילל בכך את הקודש. האם עלינו להסיק מכך שהתורה מכוונת אותנו לגילוי יחס מפלה כלפי אנשים אלה?

ובכן, התשובה הראשונה היא שאין להסיק מעבודת בית המקדש על כל מציאות אחרת. בבית המקדש הושם דגש על ההידור החיצוני, בהיותו המרכז העולמי של עבודת ה' וגולת הכותרת של מוסדות האומה. מכאן נובע ההכרח לדאוג שכל הרואה את ההיכל ואת הכהנים בעבודתם יתפעל ויתפעם, יוצף בתחושות של התרוממות נפש וישאב מלוא חופניים גאוה יהודית. כל הקורא את תיאורי המשכן בספר שמות, את תיאורי ירושלים ושכיות החמדה של המקדש בתהילים ובספרי הנביאים, ואת תיאור חז"ל על בית המקדש ששוכלל בידי הורדוס (ב"ב ד, א), אינו יכול שלא להתרשם מהפאר החיצוני במקדש, וזאת על אף שהחיצוניות בוודאי לא הייתה המרכיב העיקרי במקדש.

פאר חיצוני הינו גורם המשתנה בהתאם לתפיסות האדם והחברה. בתקופה בה בעלי מום זכו ליחס של זלזול, ובימים בהם רוחה התפיסה שהפגם הגופני משקף חסרון רוחני פנימי, היה הכרח בכך שמשרתי ה' בהיכלו יהיו חפים מכל פגם. ראוי לזכור כי בימי קדם היוותה המגבלה הגופנית מחסום בפני תפקוד נורמטיבי בחברה במגוון היבטים רחב. די אם נציין שכל מגבלה משמעותית מנעה יכולת השתכרות, ודנה את האדם לעוני ולתלות גמורה באחרים. התורה רצתה שעולה לרגל וכל המבקר במקדש יספרו לדור אחרון על הר ציון "משוש כל הארץ" (תהילים מח), ולשם כך נדרשה ההקפדה על השלמות החיצונית, גם זו הגופנית.

ואכן כאשר מדובר על תפקידו העיקרי של הכהן לאחר החורבן - נשיאת כפים, אנו מוצאים שורה ארוכה של פוסקים שצינו שאין להקיש מעבודת בית המקדש על ברכת הכוהנים, והתירו לבעלי חסרון גופני לשאת כפים (ראו: 'ילקוט יוסף', הלכות נשיאת כפים, יד). חז"ל קבעו שאם אנשי הקהילה רגילים למומו של הכהן אין הדבר נחשב למום הפוסל אותו. ממצאינו למדים אנו שההרגלים הקיימים בחברה הם שקובעים באיזו מידה יש בעייתיות בפגמים גופניים, ומכאן שלאור השינויים המשמעותיים והמבורכים במעמדם של בעלי מוגבלויות, גם הבעייתיות החיצונית נמוגה. בדומה לכך גם בעניין שליחי ציבור כתבו פוסקים חשובים כבר לפני למעלה משלוש מאות שנה שבעל מום יכול להיות שליח ציבור, ובעל 'מגן אברהם' הסתמך בעניין זה על דברי המדרש (ויק"ר ז') שאומר כי: "דרך הקב"ה להשתמש בכלים שבורים, שנאמר: 'קרוב ה' לנשברי לב'".

באופן כללי, יש לזכור כי התורה מדריכה מפני יחס לא מכבד כלפי בעלי מוגבלויות גופניות. שתי מצוות לא תעשה מופיעות בתורה בעניין זה: "לא תקלל חרש ולפני עיוור לא תיתן מכשול" (ויקרא יט, יד). ישנם כמה מעשים של חכמים שמראים לנו על דרך החיוב כיצד יש להתנהג. בתלמוד הירושלמי (פאה, ח, ט) מסופר על רבי אליעזר בן יעקב שכאשר אירח אצלו אדם עיוור, הושיבו למעלה ממנו בשולחן, כדי שהכול יחלקו לו כבוד, ועל דרכו של רבי הושעיא הגדול לכבד את הרב של בנו שהיה עיוור (שם, ח, ח).

חז"ל לימדונו שהמראה החיצוני אינו מהווה מדד לטיבו של האדם, ובכך למעשה קבעו: "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו" (אבות ד, כ). המחשה חדה ונוקבת לעיקרון זה נמצא בסיפור הידוע על רבי אלעזר ברבי שמעון שפגש באדם מכוער, וכשל בדבריו ובהתנהגותו. ידו של המכוער הייתה על העליונה כאשר הוכיח את רבי אלעזר ואמר לו: "לך ואמור לאומן שעשני כמה מכוער כלי זה שעשית" (תענית כ, א). במקום אחר באותה מסכת (ז, א) מובאים דבריו של אחד מגדולי התנאים רבי יהושע בן חנניה, שהעיד מניסיונו האישי שהכיעור הגופני דווקא מסייע להצלחה הרוחנית. לדעתו, שלמות ויופי חיצוניים מסיטים את דעת האדם מעיסוק בחכמה, ומביאים אותו לזיזות דעת, יוהרה וקלות ראש. אפשר שגם משום כך היה משה רבנו בעל מום גופני, כפי שהבינו כמה מפרשים את הביטוי: "כבד פה וכבד לשון". רצה הקב"ה ללמדנו ששלמות הגוף אינה תנאי למעלות הרוח, וכי בעל מום גופני יכול להיות הגדול שבגדולים.

בזמננו ברור לכל שבעלי מגבלות גופניות ראויים ליחס מכבד ושוויוני ככל אדם אחר, וכי אחריותם של היחיד ושל החברה לעשות את הדרוש כדי שתהיה להם נגישות ואפשרות לפעול ולהתקדם בכל תחום ובכל דרך. בכך נגשים הלכה למעשה את הכלל הגדול: "ואהבת לרעך כמוך".

הרב רונן לוביץ

רבה של ניר עציון ומרבני 'צהר'

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקדם זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של ישרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

**ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית
ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל**

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

